

Skal digitale arkiver dokumentere løyper eller spor?

Arkivarforeningens vårseminar 13. mars 2024

Herbjørn Andresen, professor, OsloMet

Skiløype i Troms,
rappet fra kollega
Hilde Langes facebook

Stortinget på ski

Billedbladet NÅ nr. 9, 1955

Fotograf/opphaver: Ragge Strand

Rettighetsforvalter: Riksarkivet

Delingslisens: CC BY

<https://nye.digitalarkivet.no/source/241381/photo/9bb7da88-9eaf-4ebb-a475-ad3e48478b9f>

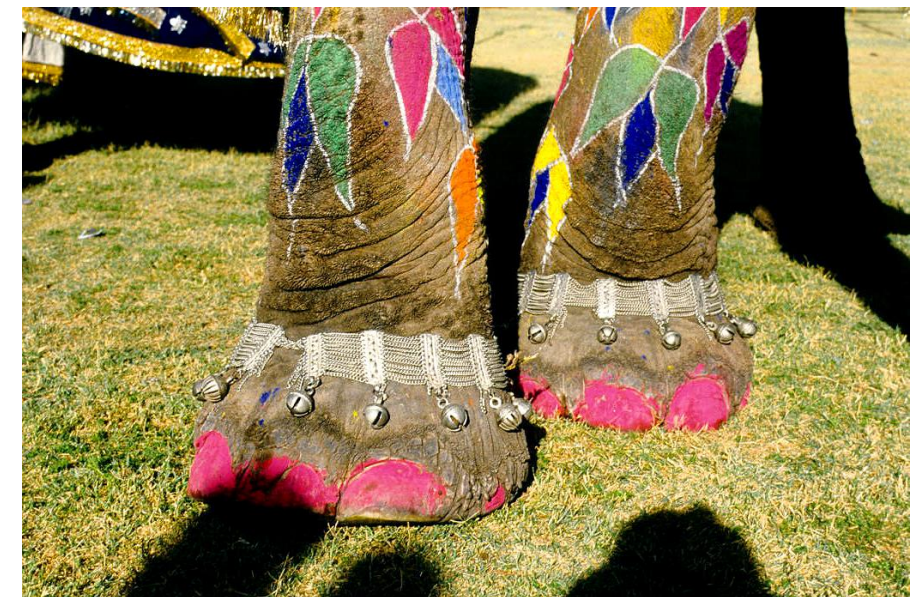
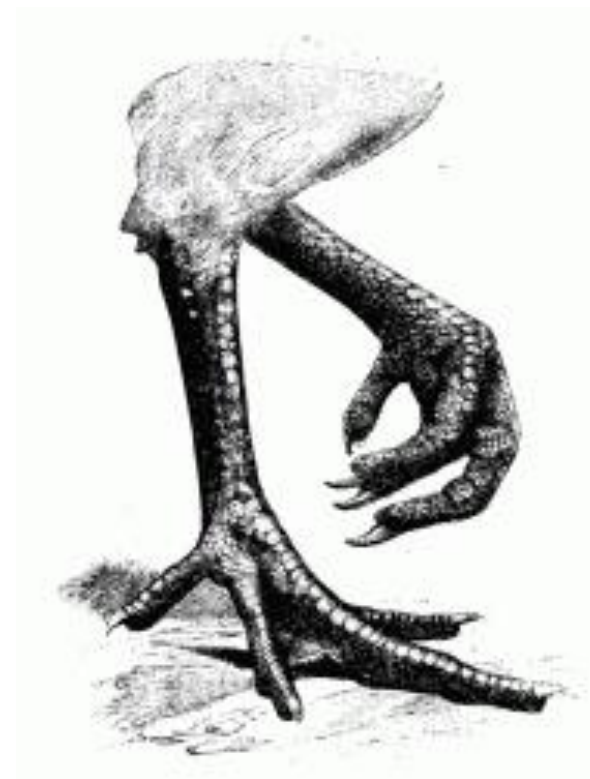
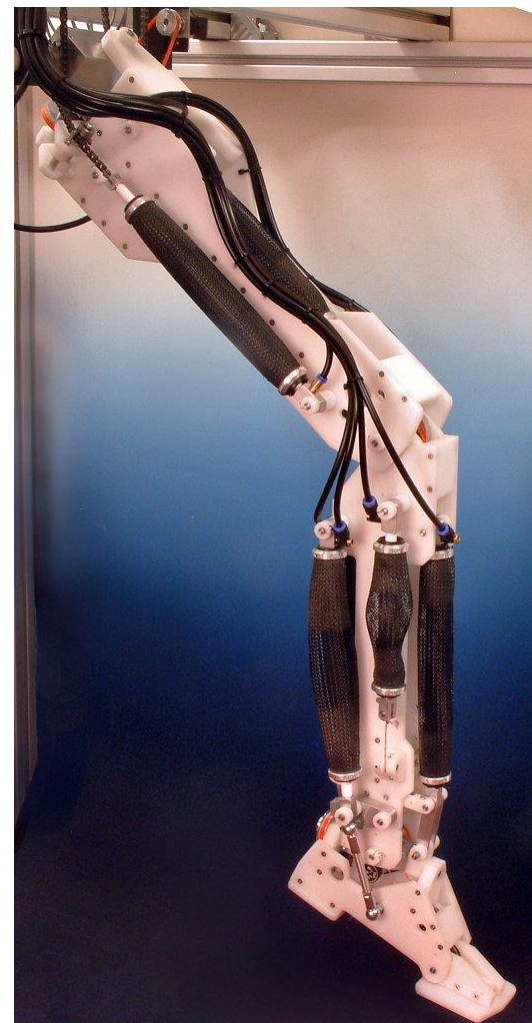
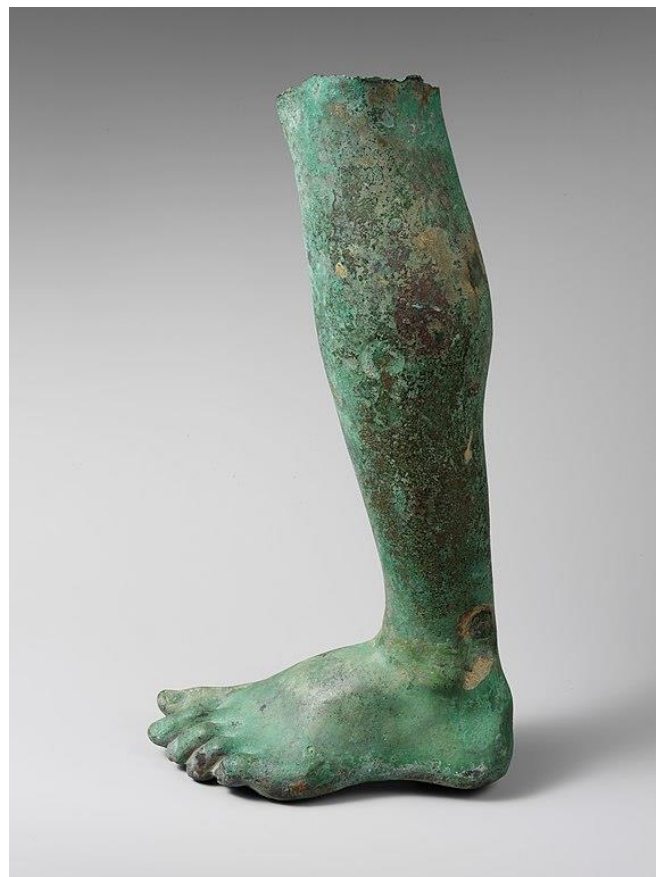
Disposisjonen – følgende tankerekke

- Dagens praksisfelt – dokumentasjon som **spor**, og som **løyper**
 - Innordne og organisere dokumentasjonen – danne saker når de oppstår, registrere
 - Prosess- og dokumentasjonsanalyser – fange og organisere forventet dokumentasjon
- Problemer som vi trenger å dykke dypere ned i
 - Dokumentasjon av *analysene*, kunnskap om «foten»
 - Dokumentasjon som overlever ustabil organisering og flyktige saksprosesser
 - Dokumentasjon av langvarige relasjoner, ikke bare «saker i løsvekt»
 - Dokumentasjon som viser og forklarer automatiserte forløp
 - Systemer, verktøy og plattformer er flyktige – holder vi dem kunstig lenge i live?

Å sette fotspor $\Rightarrow$ *foten* blir vårt studieobjekt

Poenget er lånt fra en artikkeltittel i Archival Science, 2013 s. 349–371:

The footprint and the stepping foot: archival records, evidence, and time

- 1: Bronze leg and foot. Metropolitan Museum of Art, Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bronze_left_leg_and_foot_MET_DP231307.jpg
- 2: Robot leg, with Air Muscles. By Shadow Robot company Ltd. CC BY-SA lisens. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2005-11-14_ShadowLeg_Finished_medium.jpg
- 3: Hønseføtter, tegning av John Hohonnot (1823-1888), Public Domain. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chicken_Legs_Drawing.jpg
- 4: Jaipur elefantben. Fotograf Luis Bartolomé Marcos. CC BY-SA 4.0 lisens. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jaipur_elefantben_\(2002\)_16.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jaipur_elefantben_(2002)_16.jpg)

Spor i margen

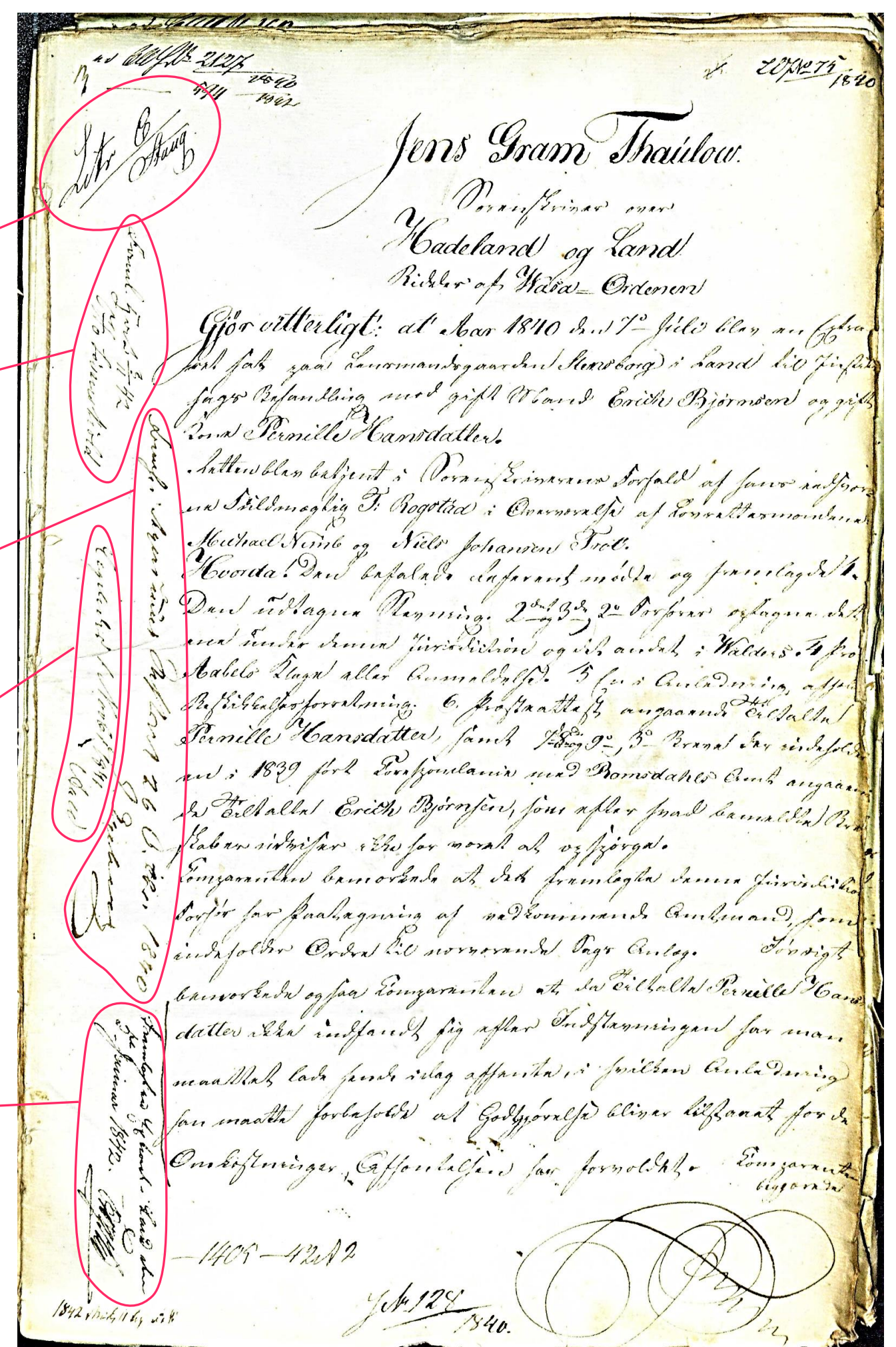
Litr. B, Stang

Fremlagt Hret 3/11 1842, Otto Løvenskiold

Freml. Agershuus Stiftsret 26 Otbr 1840, A. Egeberg

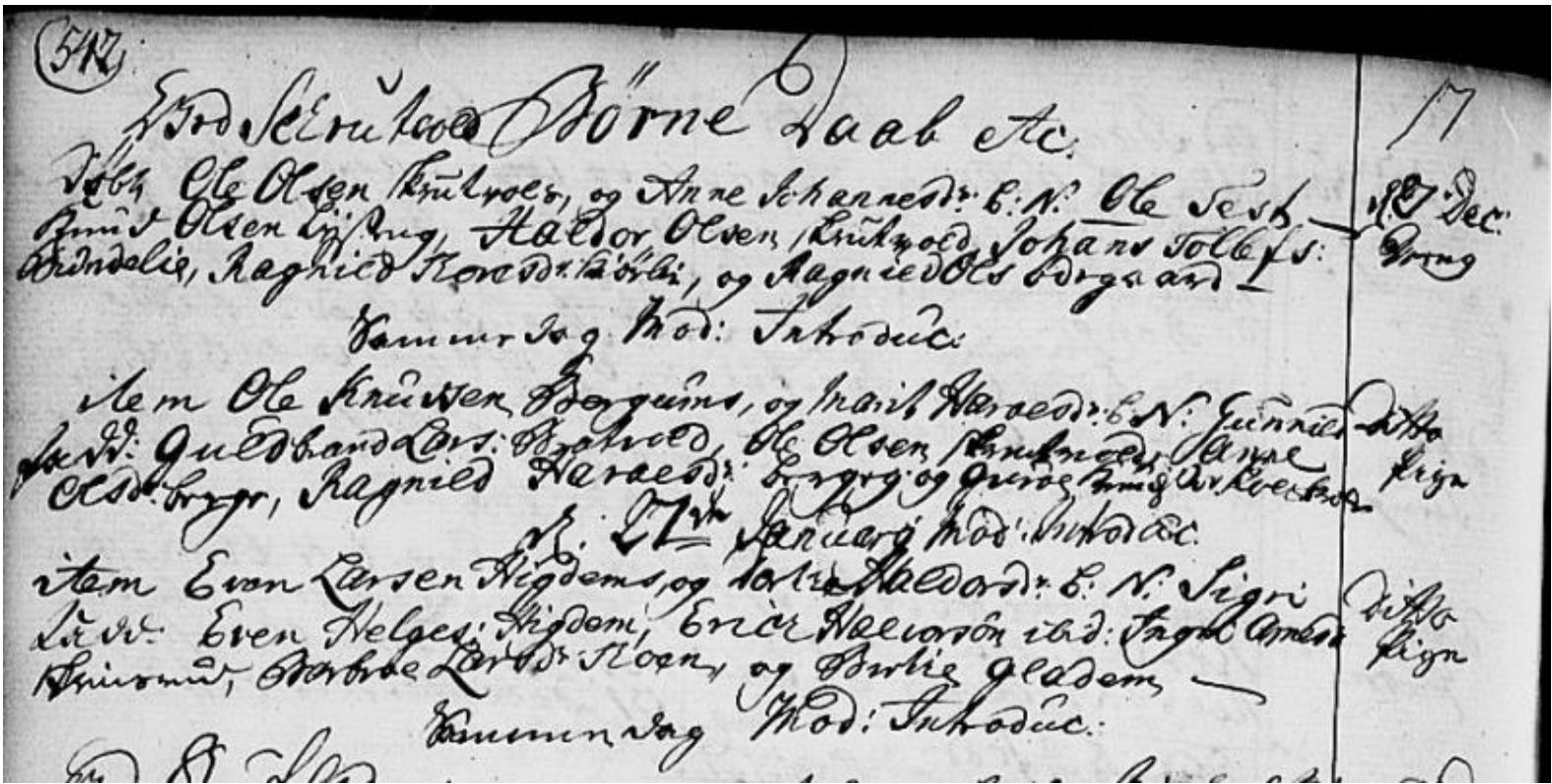
Ligeledes 1 Nov 1841, Aall

Fremlagt Extraret i Land den, 5te Januar 1842. Rogstad

Digitalisering $\Rightarrow$ skjema og tekst skiller lag

- Skjemaene blir til *i andre prosesser* enn den «egentlige» (arkiverte) teksten
 - Papirdokumenter kan forstås uten å kjenne (det eventuelle) skjemaet
 - *Digital* dokumentasjon vil ofte være meningsløs, eller umulig å gjengi, uten å kjenne skjemaet

Kirkebokside, 1760

(Løselig struktur, hver prest gjør som han har lært)

G. Udflyttede (ogsaa Børn)					
1	2	3	4	5	6
No	Naar udflyttet.	Hvorhen.	Den Udflyttedes fulde Navn og borgerlige Stilling.	Fødselsaar.	Indholdet af meddelte Attester og Attestens Datum.
1901					
1.	1901.	Nord. Amerika	Kristian Johannesen Volden	1878.	f. 19/6. d. 14/7. konf. 9/4 1894. att. 9/3 1901.
2.	1895	Lillehammer	Ungh. Anders Pedersen Stein.	1878	f. 9/6. d. 1/8 1898. konf. 9/4 1893. att. 19/4 1901.
3.	1901.	N. Amerika	Ungh. Martinus Mathiasen Kilde.	1877	f. 9/8 per Lillehammer. d. 3/9 per de. konf. i Sør 1/6 1892. att. 19/4 1901.
4.	1901.	N. Amerika	Kusm. Johannes Johansen. Rindelskogen.	1847	efterlevet 1911 1869.

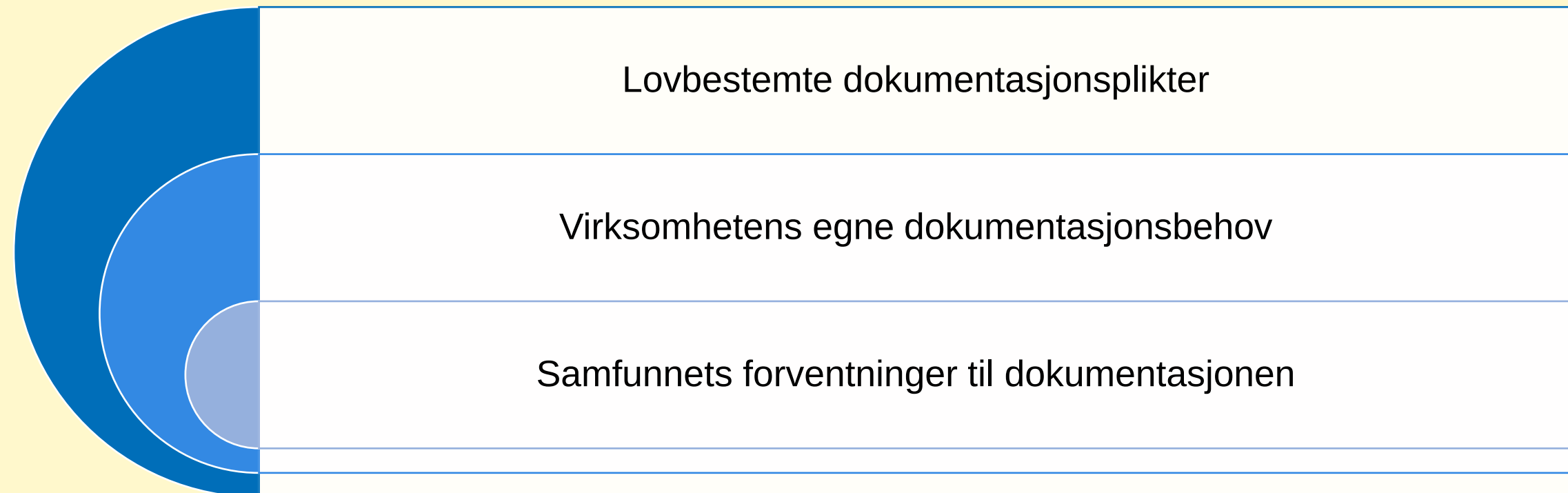
Kirkebokside, 1901

(Etter regler og skjema vedtatt i Kgl. res. fra 1877)

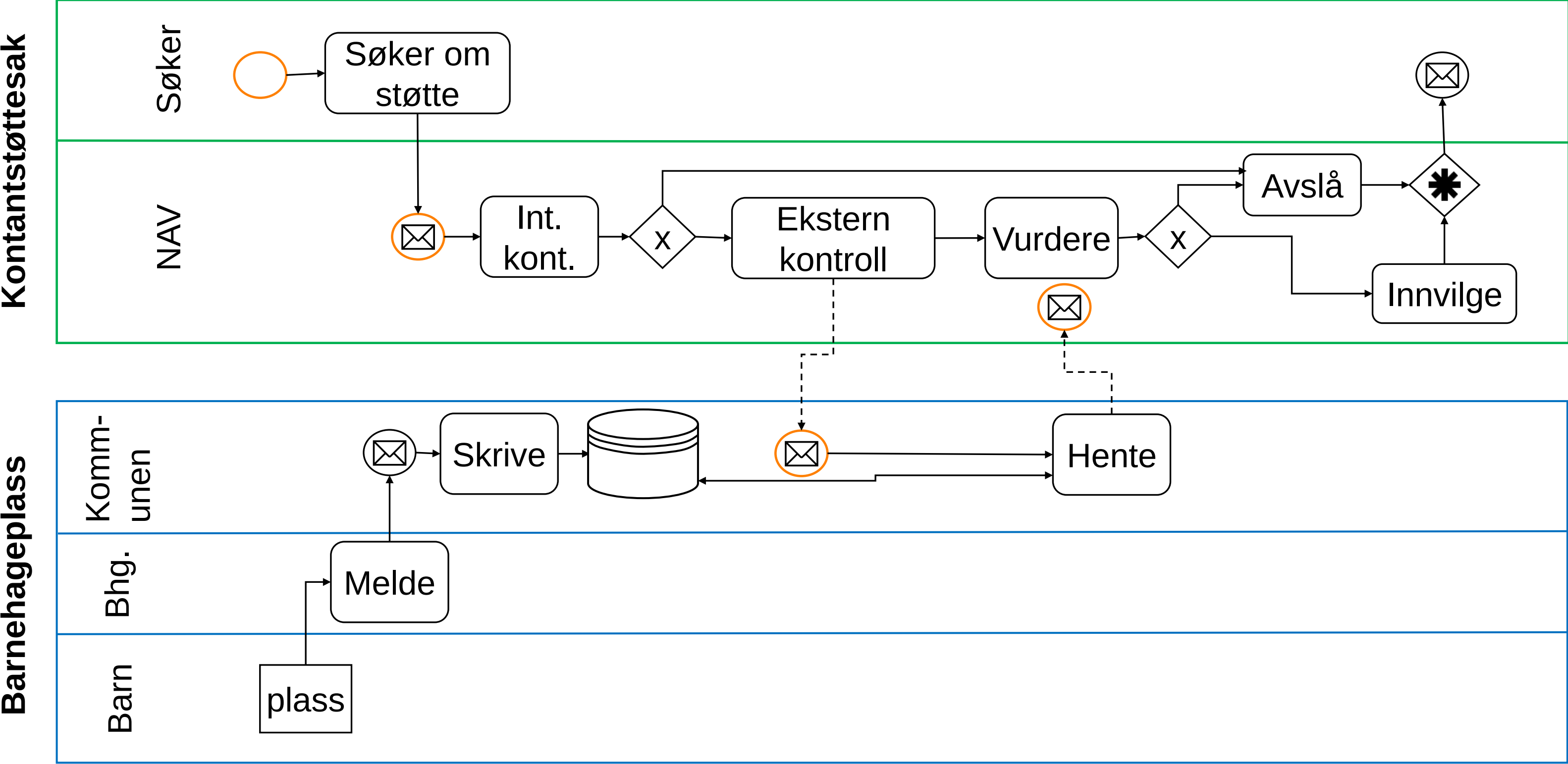
Dokumentasjon er spor, etter aktiviteter og hendelser

- Tradisjonelt: Dokumentasjon som *naturlige biprodukter* av det som foregår
- Dagens hovedinnretning: Forutgående analyser av forløp og dokumentasjon

Hovedelementene i en dokumentasjonsanalyse, etter standarden ISO/TR 21946:2018

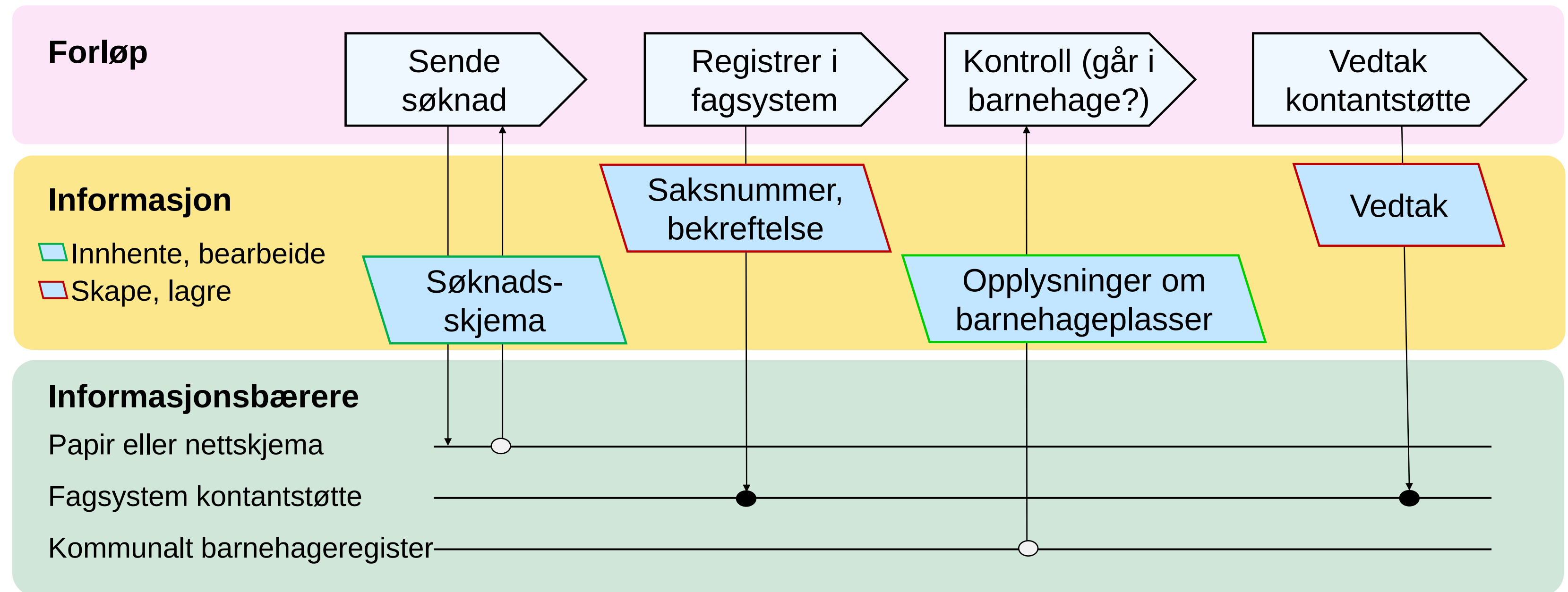

«State of the art» – analysere forløp (prosesser)

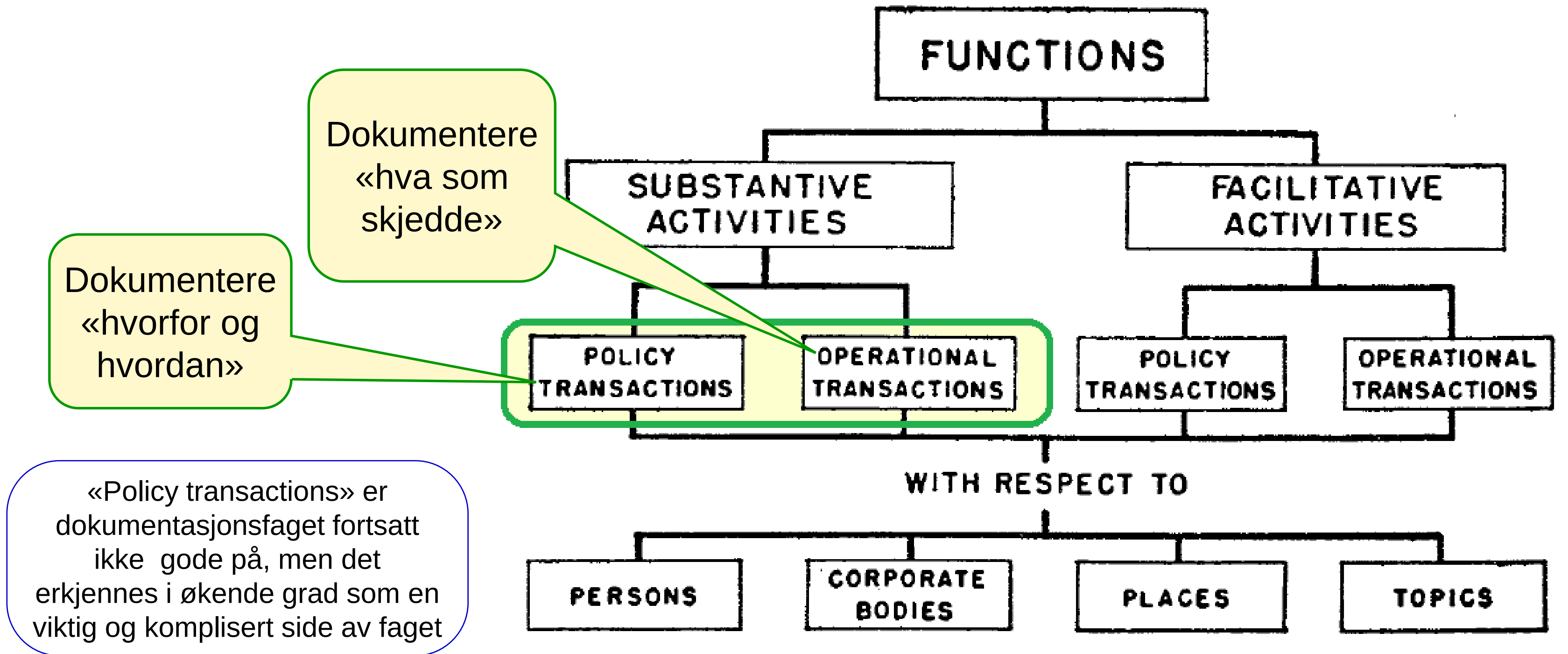
Hvordan beskrive koblingen forløp $\Rightarrow$ dokumentasjon?

Litt mindre veletablert i faget... Denne notasjonsformen er en anbefaling fra svensk RA og MSB. Viser kobling prosess-dokumentasjon-informasjonsbærer, her anvendt på prosessen kontantstøtte

Dokumentasjon som bi-produkter av aktiviteter

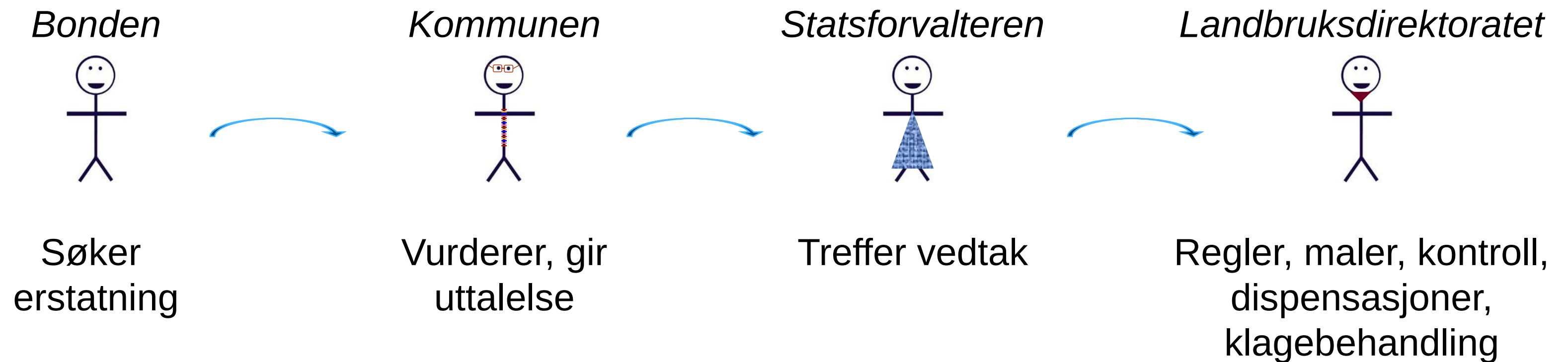
→ Skjemaenes tilblivelse, og «den egentlige» dokumentasjonens tilblivelse, er *separate aktiviteter*

Figur fra Theodore Schellenberg, «Modern Archives», 1956

Organisatorisk proveniens kan være uhensiktsmessig...

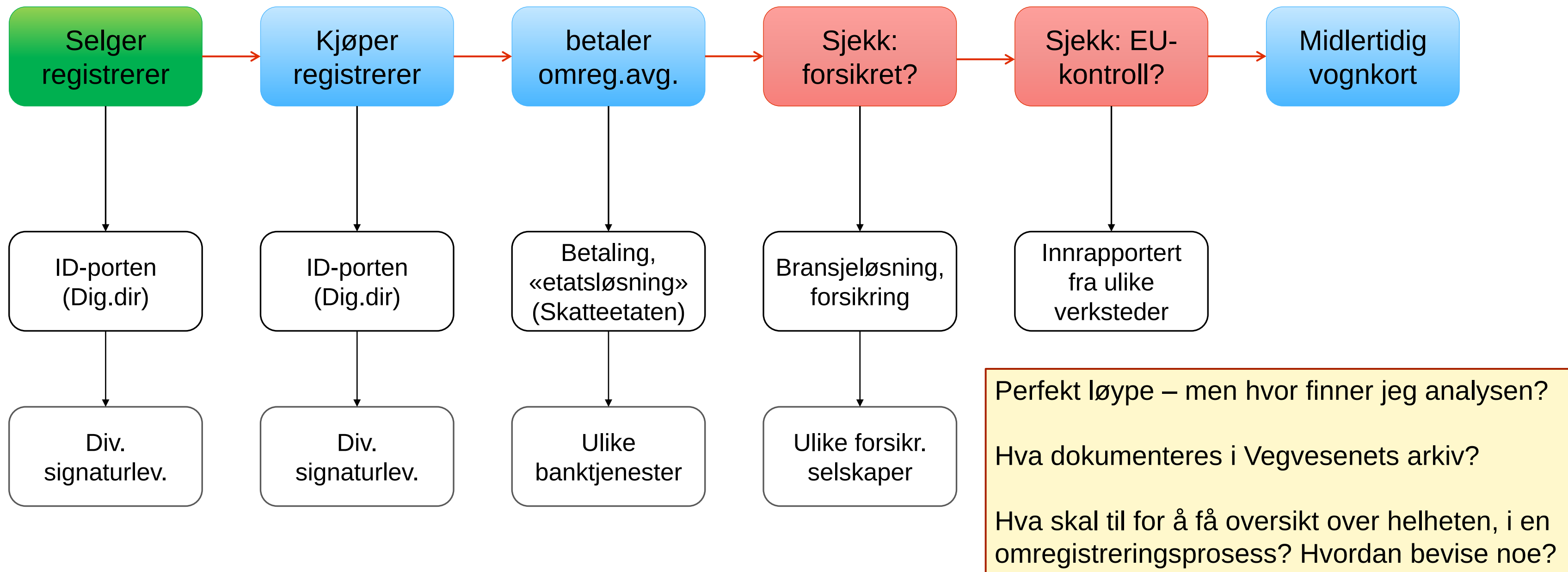
- Hva dokumenteres, hvor og hvordan, ut fra «forskrift om erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon»?

Korrespondansebasert arkivering mellom alle ledd i kjeden, sakene blir fragmentert

Økende kompleksitet i sammenhengene aktører → systemer → dokumentasjon

Eksempel: Selvbetjent omregistrering av bil

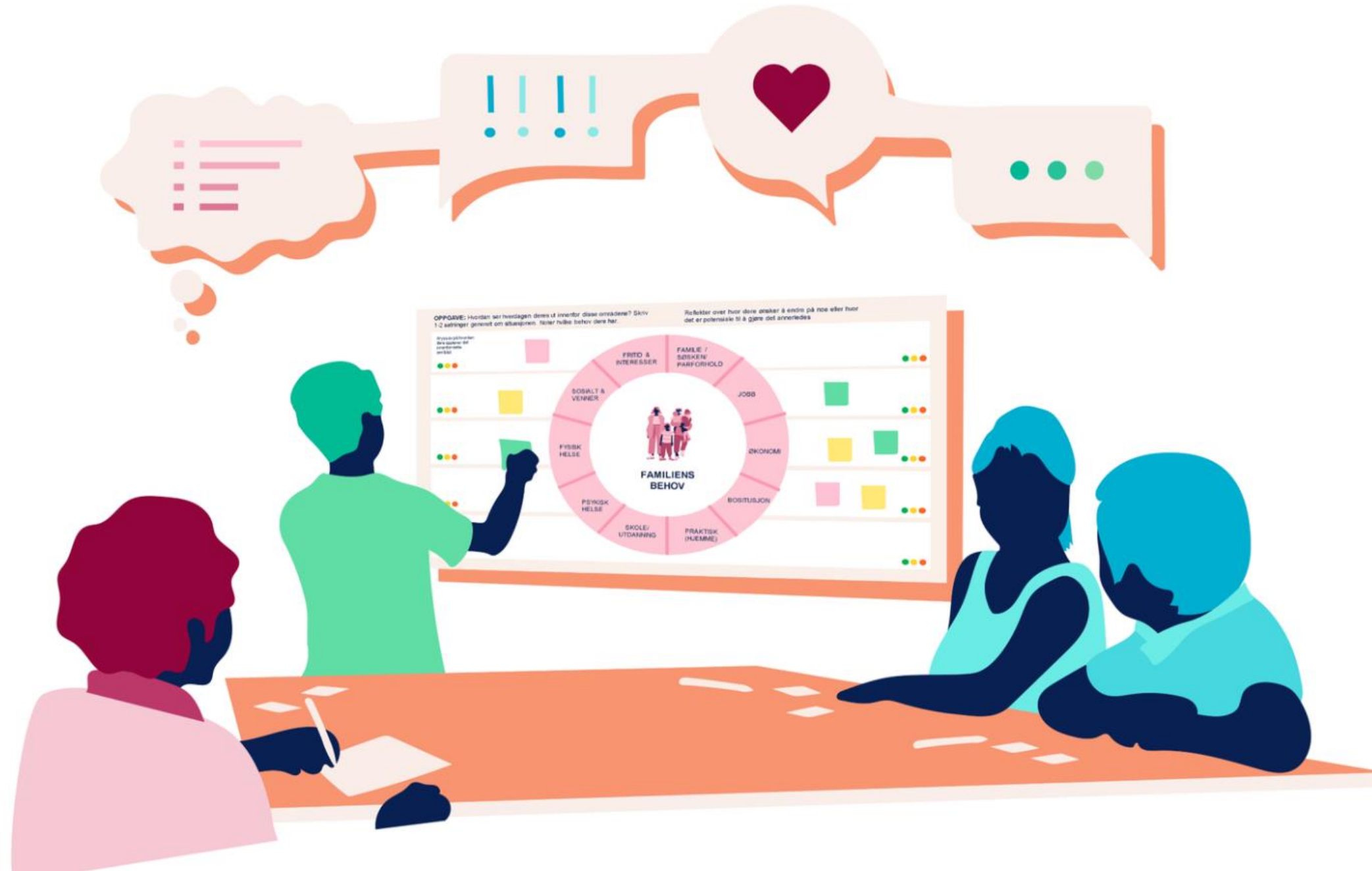

Former for saksbehandling, grader av automatisering

	Kjennetegn ved saksbehandlingen	Kjennetegn ved verktøyene	Egnethet for forutgående dokumentasjonsanalyse
Saker «i løsvekt»	Ad hoc-behandling av enkeltsaker	Ingen fellestrekk mellom ulike saker	Svært lav
	Strengt regelbundet behandling	Hel-automatiserte beslutningssystemer	Svært høy
	Sakstyper som forutsetter skjønn	Prosess- og beslutningsstøtte	Ganske høy
Langvarige relasjoner	Saker med flere involverte aktører	Samhandlingsverktøy + <i>egne systemer</i>	Ganske lav
	Saker der erfaringer og/eller prediksjoner kan påvirke utfallet	Normalt «bare» profesjonelt skjønn, men også <i>buzzing zone</i> for maskinlæring/KI	Ukjent

«State of the art»
dokumentasjonsforvaltning
(ISO 15489 etc.)

Digitaliseringsstrategi (m.m.) – livshendelser

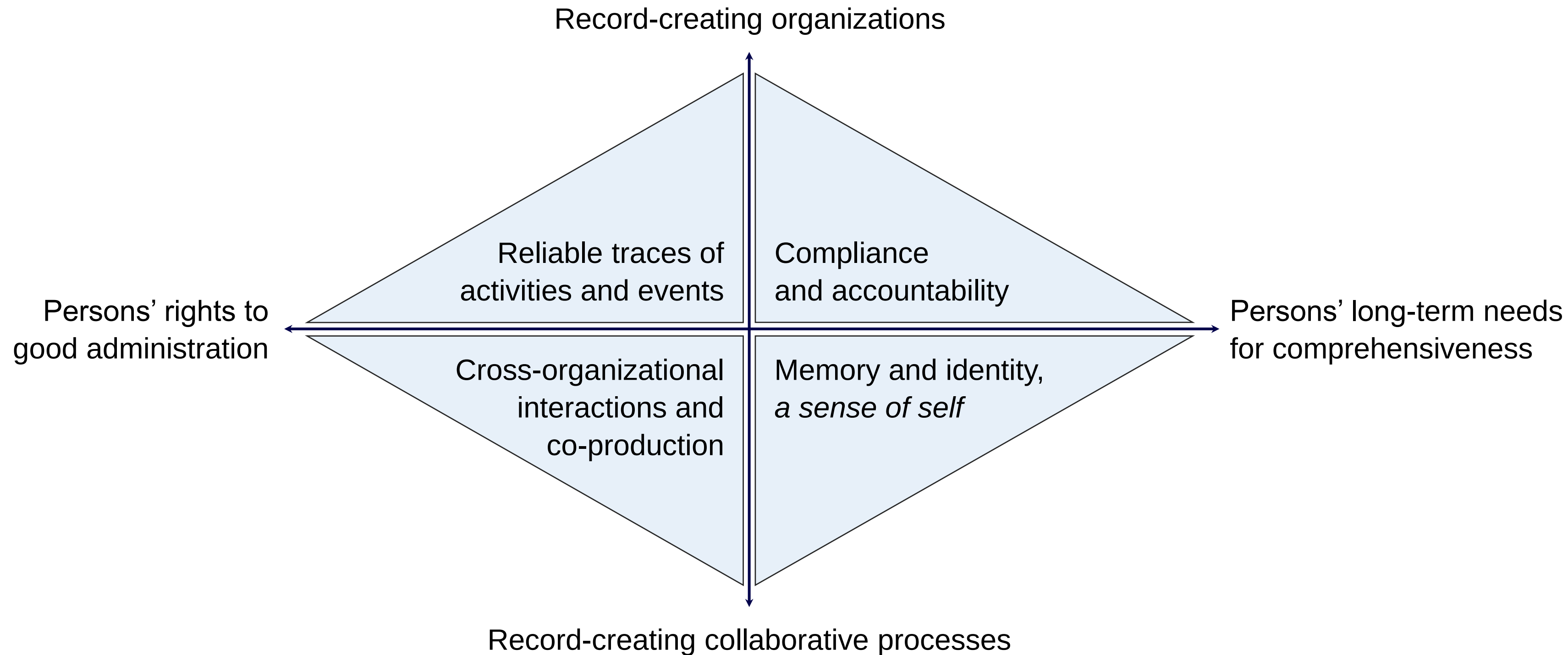

- Ulike måter oppgaveløsning henger sammen på
- Sterkere og svakere grader av strukturert samhandling
 - F.eks. koordinator vs. «pakkeforløp»
- Vi har svake verktøy for å dokumentere sammenhengene i det som foregår

Illustrasjon fra prosjektet «Alvorlig sykt barn», en av livshendelsene som utredes som del av digitaliseringsstrategien 2019–2025

Kort mellomspill - *Entracte*

Hva bør vi gjøre for at sporene skal holdes tilgjengelige?

KI-bilde, fra plattformen midjourney.com,
generert fra blasoneringen

/imagine footprint on the water in a lake

- Lavthengende frukt:
 - Mindre rigid «organbegrep», systemproveniens
- Større omlegginger:
 - Større handlefrihet for arkivskapere, færre krav
 - Kun stille krav til dokumentasjonsegenskaper
 - Ikke til arkivstrukturer eller systemers virkemåte
 - Mer konkrete kontroller/revisjoner
 - «Finner en utenforstående frem for å be om innsyn?»
 - «Kan virksomheten fremvise forståelig begrunnelse for 50 utvalgte automatiske eller manuelle vedtak?»
- Sammenhenger som vi må «krangle mer om»:
 - Perfekte løyper, med høy trafikk, blir ikke til av seg selv, arkivene må inneholde gode spor etter løypeprepareringsarbeidet